

MEMORIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
AL CARRER DE LA CARASSA, 1, BARRA DE FERRO, 2,
POU DE LA CADENA, 8, COTONERS, 10-14.
CIUTAT VELLA, BARCELONA.

Codi MHCB: 098/06.

Datas de la intervenció: del 3 al 26 de juliol de 2006

Mª Dolores Moreno Granados

Desembre de 2006

ÍNDEX:

FITXA TÈCNICA

1.- INTRODUCCIÓ.

2.- MARC GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC.

3.- ANTECEDENTS HISTÒRICS.

4.- ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.

5.- METODOLOGIA.

6.- DESCRIPCIÓ DE LES OBRES REALITZADES.

7.- CONCLUSIONS.

8.- REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.

9.- DOCUMENTACIÓ GRÀFICA.

- DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA.

- DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA.

10.- BIBLIOGRAFIA.

FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer de la Carassa, 1, Barra de Ferro, 2, Pou de La Cadena, 8, Cotoners, 10-14.
UBICACIÓ	Barri de la Ribera Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ICC)	X: 431616.79 Y: 4581921.25 Z: 4,89 m snm
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	3 – 26 de juliol del 2006
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: M ^a Dolores Moreno Granados

1.- INTRODUCCIÓ.

El control arqueològic s'ha realitzat a causa de l'obra de canalització que l'empresa ESPELSA, subcontractada per FECSA-ENDESA, ha dut a terme als carrers de Cotoners, Pou de la Cadena, de la Barra de Ferro i Carassa, amb la finalitat de realitzar una ampliació del subministrament elèctric en diversos immobles.

Aquesta obra de canalització va suposar l'obertura d'una rasa de 62 m de llarg, i amb una amplada d'entre els 60 i els 80 cm., exceptuant les cales de prova on l'amplada va ser d'aproximadament 1 metro i vint cm. La profunditat assolida al llarg de la rasa va variar entre els 54 i els 70 cm., no superant en cap cas aquesta mesura.

El departament d'Arqueologia Urbana del Museu d'Història de la Ciutat, va creure necessària la supervisió arqueològica d'aquestes obres a causa de la proximitat amb l'església de Santa Maria del Mar i al fet que en aquesta zona havien estat localitzats diversos enterraments tardoromans i diverses estructures medievals i modernes de gran importància, fet que converteix aquest barri en una zona de risc arqueològic. El seguiment de l'obra va tenir com a objectiu, d'una banda, localitzar i documentar possibles restes patrimonials que podrien haver vist afectats per l'actuació urbanística i, per altra banda, obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins a l'actualitat. En aquest sentit s'ha de tenir en compte el lloc que ens ocupa:

a) es troba dins d'una de les zones pertanyents a la ciutat romana de Barcino.

b) El barri de la Ribera és un dels barris medievals més antics construït fora de les muralles romanes.

c) El carrer de la Princesa es va obrir a mitjan segle XIX, trencant amb el traçat medieval i modern anteriors.

Per aquests motius, es va dur a terme el seguiment arqueològic de l'obra sota la direcció tècnica de Mª Dolores Moreno Granados. La realització d'aquests treballs de canalització fou des del dia 3 fins al dia 21 de juliol de 2006.

2.- MARC GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC.

Els carrers de Cotoners, Pou de la Cadena, de la Barra de Ferro i Carassa estan situats al barri de Ribera, entre l'església de Santa Maria del Mar i la Via Laietana. La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al nordoest per la serra de Collserola (que culmina a 512 m. al cim del Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció nord-sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs, Congost i Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

El Barcelonès comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut per la Serra de Collserola, és a dir, entre els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs, respectivament, s'encaminen a la mar. Des del punt de vista de la morfologia, és fàcil identificar, al Barcelonès, dues grans unitats: Collserola i el Pla de Barcelona, que és a on s'ubica la ciutat de Barcelona i, per tant, és aquella unitat morfològica que ens interessa.

El Pla de Barcelona és limitat per la Serralada de Collserola i, a migjorn, per la falla que segueix, ran de mar, des de Garraf i el turó de Montjuïc que és el punt més elevat, pels turonets dels Ollers, del Tàber, de les Fazies, de la Bota, fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs. Les seves coordenades són 2°07' a 2°11' de longitud est de Greenwich i de 41°22' a 41°27' de latitud nord.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons abans anomenats. El Pla, que des de

Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

3.- ANTECEDENTS HISTÒRICS:

Els orígens de la ciutat de Barcelona se situen al Mont Tàber, molt a prop del mar i dominat al sud pel promontori de Montjuïc, que facilita la defensa del seu litoral. Ben aviat, però, els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins la ciutat. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, que resta emmurallat fins a la desaparició de les muralles, a mitjan del segle XIX. Aquest espai inclou d'una banda, un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana. Al seu voltant hi trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins el tercer recinte fortificat de la ciutat, que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

En segon lloc tenim tot un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat, i que n'acabaran formant part a final del segle XIX. I per últim, hi trobem l'Eixample, una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX, seguint el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocat les muralles que impedièn el creixement urbanístic de Barcelona.

El barri de la Ribera ha estat des de l'antiguitat una zona caracteritzada per la seva proximitat al mar. En un primer moment, aquesta zona costanera estava formada per aiguamolls on hi desembocaven nombroses rieres, entre les quals destaca la de Merdança o riera de Sant Joan, que seguia el curs aproximadament de l'actual Via Laietana i desembocava en una zona molt propera a l'església de Santa Maria del Mar.

Abans de parlar de l'època medieval, que és quan aquesta zona pren una important força, cal esmentar l'ocupació de gran part d'aquest sector en època romana. Es tractaria d'una àrea poc poblada, fora muralles, on

probablement s'hi hauria construït alguna vil·la i on s'hi va ubicar la necròpolis situada al NE de la ciutat de *Barcino*, en la seva àrea suburbana. Aquest cementiri s'estructuraria, immediatament després de les muralles, a banda i banda d'un eix viari importantíssim, el brançal de la Via Augusta, fossilitzat en els actuals carrers de Corders i Carders (cal recordar que aquest eix fou un dels carrers més significatius de la Barcelona medieval). Els límits d'aquesta extensa àrea de cementiri vindria marcada per les mateixes muralles de la ciutat; per la banda de muntanya, la plaça Antoni Maura (pel costat més proper a l'Avinguda de la Catedral); per la zona de mar s'aproparia pràcticament fins a l'antiga platja i, en direcció Besòs, es perllonga per diferents sectors isolats com la zona del Born o l'Avinguda de Francesc Cambó. Al segle IV dC es va ampliar la muralla existent variant així l'entorn de la ciutat. Aleshores, es va utilitzar la pedra dels grans mausoleus per bastir la nova muralla que va comportar la desaparició també, d'algunes de les vil·les construïdes prop del traçat del nou recinte defensiu.

No és fins a final del segle X o inici del segle XI que es comença a ocupar de manera més estable la zona fora muralles, amb l'aparició de nous nuclis de poblament, anomenats *burgs* o *vilanoves*. Un d'aquests nuclis és el conegut amb el nom de Vilanova del Mar, el qual estaria situat a l'entorn del camí que anava des de la porta de la muralla (a l'actual plaça de l'Àngel) fins als entorns de l'església de Santa Maria de les Arenes (998), la qual durant el segle XIV (1329-1383) va patir una important reforma que la transformaria en l'actual Santa Maria del Mar.

La documentació ens parla de la formació de la Vilanova de la Mar entorn al rec fet construir pel Comte Miró l'any 960 i anomenat a partir d'aleshores Rec Comtal. Al seu voltant es va anar desenvolupant una àrea d'horta molt fèrtil i ben aprofitada, que anà creixent i s'anà ocupant de forma sistemàtica al llarg del segle XI. Entre els segles XII i XIII aquest nucli va ser habitat per obradors i artesans vinculats als oficis relacionats amb el mar i de nobles i burgesos que es van assentar als voltants del carrer Montcada. En aquest sector es troben els terrenys que la família Montcada rep, al segle XII, per la seva participació a la conquesta de Tortosa així com l'anomenada rodalia

de Corbera, uns sorrals atorgats a aquesta família compresos entre els Puig de les Falzies (Llotja) i el Rec Comtal.

El citat carrer dels Montcada es va urbanitzar a partir de l'any 1418 i el 1509 es va procedir a la seva pavimentació. Mig segle abans, s'havia eixamplat als dos extrems (placetes de Montcada i d'en Marcús) per permetre el gir dels passos de les processons del Diumenge de Rams i del Corpus. La seva obertura va significar la unió del barri comercial de la Bòria amb l'antiga Vilanova del Mar.

Cal recordar que al segle XIII es va construir una nova fortificació que englobava els nous burgs fora muralles però, no és fins el segle XIV que s'hi inclou la Vilanova de la Mar. A finals del segle XIII l'indret experimentà un progressiu creixement urbanístic encapçalat pels ordres eclesiàstics atrets pels grans espais sense ocupar. Tota aquesta activitat configurarà una unitat administrativa anomenada Quarter del Mar.

Vers el 1330 es constitueix doncs, un barri pescador i mariner que acabarà assimilant les principals funcions portuàries i es convertirà en l'autèntic motor de la ciutat. La importància i, alhora, la diversitat d'oficis que es concentren en aquest barri, són un reflex d'aquesta activitat casi febril. Segons un fogatge de l'any 1389, el 79% de l'activitat marinera es concentra en el barri, així com també, el 57% de les activitats tèxtils i de confecció de la pell i un 44% dels mercaders de la ciutat.

Més endavant, segons un fogatge de l'any 1516 es pot observar una lleugera disminució demogràfica del Quarter de Mar, tot i que encara conserva el protagonisme de la ciutat. Aquesta disminució ve donada en part per la crisi generalitzada del segle XV causada per un seguit de catàstrofes naturals que van propiciar fam i epidèmies. A més, Pere el Gran va manar d'inutilitzar el primer port del segle XIV i construir un nou dic i les drassanes.

Cal destacar el gran canvi que va patir el barri a començaments del segle XVIII. Després de la Guerra de Successió, l'any 1714 i sota el regnat de Felip V, es decideix construir una fortalesa militar (La Ciutadella) a les afores de la ciutat de Barcelona, en els terrenys ocupats actualment pel parc de La Ciutadella. La seva construcció i la delimitació d'una zona de seguretat al seu

voltant, va provocar la destrucció d'una part important del barri de la Ribera, concretament l'àrea situada a ponent de l'església de Santa Maria del Mar. Aquest enderroc es va realitzar entre el mes de juliol de l'any 1715 i finals de l'any 1718 i va comportar una densificació de la resta del barri, així com també un canvi definitiu del traçat del Rec Comtal pel carrer que actualment porta el seu nom.

La Ciutadella, respon al projecte de l'enginyer militar Jorge Próspero de Verboom, i va ser concebuda segons el model iniciat per Vauban, imposat a tota Europa. L'estructura del complex es basa en una planta poligonal estrellada amb flancs curvats i 5 baluards (que van ser batejats amb els noms de Rei, Reina Príncep, Don Felipe i Don Fernando). Segons Carreras Candi, el primer i segon baluard miraven cap a l'interior de la ciutat, amb la que s'hi comunicava per una porta principal. Tota la Ciutadella estava envoltada per un gran fossar i una esplanada d'uns 120 m d'amplària que la separava de les cases més pròximes.

Moltes de les víctimes del setge de Barcelona del 1714 van ser enterrades a l'antic cementiri de l'església de Santa Maria del Mar, ja anomenat Fossar de les Moreres al segle XVI. Prèviament, l'any 1700, sobrevolant aquest indret, el virrei de Carles III d'Àustria hi havia construït un passadís que comunicava l'església amb el seu palau. Aquest pont, junt amb les botigues bastides l'any 1799 per la Junta d'Obres de la ciutat, van romandre dempeus fins a mitjans dels segle XX.

Al segle XIX, hi ha una nova reforma urbanística lligada al procés de desamortització, entre els anys 1835 i 1843, quan els béns de molts ordres religiosos passen a mans de l'Estat i es converteixen en indrets d'ús públic. Sobre les ruïnes d'alguns convents, o bé aprofitant part de les seves fonamentacions, es construeixen mercats com el de Santa Caterina i la Boqueria, places com la plaça Reial o, fins i tot, teatres com el Liceu. La reforma del teixit urbà es veu representada també, en l'obertura de nous carrers, com el Princesa, que descongestionen l'anterior traça medieval. Durant la Revolució de Setembre el general català Joan Prim va decretar la donació de la Ciutadella a la ciutat, per ser definitivament enderrocada entre els anys 1869 i 1888, deixant únicament dempeus la capella militar.

El 1871 l'Ajuntament de Barcelona convocà un concurs de projectes per tal de procedir a l'ordenació del parc i l'any 1888, amb motiu de l'Exposició Universal, es va construir el parc en els terrenys de l'enderrocada Ciutadella, fet que va fer canviar l'orientació de la vida de la ciutat. Entre el 1873 i el 1876 es va aixecar el Mercat del Born projectat per l'arquitecte Josep Fontserè i Mestres i al seu voltant, un seguit de locals dedicats a l'emmagatzematge i venda de productes alimentaris que van donar vida al barri durant molt de temps.

Al llarg del segle XX, s'han dut a terme nombroses reformes urbanístiques que han anat modificant notablement l'aparença del barri. S'han obert grans avingudes com la Via Laietana o l'avinguda de Francesc Cambó i s'han construït nous edificis que actualment encara conviuen amb construccions del segle XIX.

-

4.- ANTECEDENTES ARQUEOLÓGICOS.

El barri de la Ribera és una zona que ha estat objecte d'un nombre important d'intervencions arqueològiques. Per aquesta raó, citarem només aquelles que considerem rellevants per l'interès de les restes exhumades o bé per la proximitat temporal i/o espacial a la zona intervinguda en la present memòria.

L'any 1997 es portà a terme una intervenció als carrers de l'Argenteria i de Manresa, amb motiu de la instal·lació de la recollida pneumàtica d'escombraries. L'excavació va permetre localitzar una via romana ja existent al segle I d. C. que sortia de la ciutat en direcció al mar. Així mateix, es va documentar part d'una necròpolis datada entre els segles IV i VI d. C. al voltant de la via que anava en direcció al mar. Els enterraments, d'inhumació, no s'havien reutilitzat i estaven disposats en bateria, paral·lels a la via i orientats, generalment, de sud-est a nord-oest. Es tractava de fosses simples excavades al sòl, amb un únic individu en posició decúbit supí, sense coberta visible ni aixovar. Així mateix, la intervenció va permetre també localitzar restes d'edificacions modernes afectades per l'obertura de la Via Laietana (MIRÓ, 1997).

També destacar la realització d'uns sondejos a l'interior del mercat del Born a l'any 1998 i la posterior excavació integrada arran de les obres de construcció de la Biblioteca de la Ribera Provincial de Barcelona, l'any 2002. Aquestes van posar al descobert gran part de l'antiga ciutat medieval i moderna que havia quedat destruïda l'any 1716. L'estat de conservació dels edificis és excepcional, i s'hi poden identificar els usos de la major part dels espais: dos carrers, el rec comtal, el "pont de la carnisseria" i la plaça del mercat. També hi ha una ferreria, amb les quadres per als cavalls dels comerciants a la part posterior, cases de pescadors. (FÀBREGAS, HUERTAS, 2000; ARTIGAS, FERNÁNDEZ 2002).

Una altra intervenció d'interès fou la portada a la Casa Mauri i al Palau Finestres del Carrer de Montcada (núm. 21 i 23, respectivament), ja que calia rehabilitar-los per tal de condicionar-los com a dependències del Museu Picasso de Barcelona. Es va efectuar una sèrie de sondejos arqueològics, i es féu un seguiment de les obres de rehabilitació dels edificis. D'aquesta manera

es va documentar una possible existència, entorn del moment de fundació de la colònia de Barcino, d'un forn d'àmfores en una zona propera a l'excavada, forn que podria estar en relació amb una vila o centre d'explotació agrícola. També es va localitzar una petita estructura conformada per dos murs i pavimentada amb opus signinum, la qual va ser datada entre els segles I i V d. C. D'altra banda, i ja d'època més tardana, s'excavaren vuit tombes amb un total de dotze individus (d'aquestes vuit tombes, tres eren enterraments en fossa simple, tres amb protecció de blocs de pedra, un únic cas en caixa de tegula i també un en àmfora). Pel que fa a les datacions, es va considerar que aquest tram de la necròpolis s'inicià el segle V i que podria continuar més enllà del segle VI. Finalment, es va constatar la construcció dels grans casals gòtics del Carrer de Montcada als segles XIII i XIV (el Palau Finestres és de la primera meitat del segle XIV), mentre que la Casa Mauri es construï al segle XVII (VILA, [1998 o posterior]).

L'entorn del Passeig del Born (això comprèn Passeig del Born, Carrer Sombrierers, Plaça del Fossar de les Moreres i Placeta de Montcada) va ser objecte d'intervencions arqueològiques també durant l'any 2001, ja que s'adequaren els serveis existents i el paviment, així com també s'instal·laren sistemes de recollida pneumàtica d'escombraries i es col·locà un pevetter commemoratiu al centre del Fossar de les Moreres. En la primera intervenció es va localitzar un total de tres individus inhumats de cronologia romana tardana i un nivell de pavimentació, el qual podria correspondre a un *rudus* (FABREGAS, 2004).

Les següents intervencions arqueològiques tingueren com a resultat la localització de part de la necròpolis romana tardana que s'estenia entre els indrets actualment ocupats per l'església de Santa Maria del Mar i per l'antic Mercat del Born. S'hi identificaren un total de vint-i-quatre enterraments, amb tres models de tombes: enterraments en fossa simple, enterraments en caixa de fusta i enterraments infantils en àmfora. Així mateix, es van localitzar quatre enterraments altmedievals a la Placeta de Montcada (únicament un d'ells amb fossa), vinculats per la seva cronologia i situació a l'antiga sagrera de Santa Maria de les Arenes. Finalment, s'excavà una petita part de la gran fossa

comuna on van ser inhumades les víctimes del setge borbònic que va patir Barcelona l'any 1714 (CALPENA, 2004).

Esmentarem també, els sondejors realitzats al solar núm. 21 del Carrer de la Princesa, amb motiu de la futura intervenció programada per la Caixa Penedès. S'identificaren tres fases d'ocupació: una primera possiblement del segle I d. C., testimoniada per un *opus signinum*; una segona fase del segle V al VI d. C., amb un segon paviment d'*opus signinum* juntament amb un mur de tàpia; i una tercera fase d'època medieval i moderna, amb paviments del segle XII al XVIII.

5.- METODOLOGÍA.

La metodologia arqueològica aplicada ha estat la basada en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (1979) i per A. Carandini (1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns del altres. Cada U.E. es registra en una fitxa on s'indica la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, i la posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per plantes i seccions i la documentació fotogràfica dels treballs realitzats.

A més de la base metodològica de tipus teòrica usada en tot moment per l'arqueòloga també s'ha d'esmentar que aquesta sempre s'ha trobat al costat dels treballadors d'ESPELSA per tal d'anar seguint l'obertura de la rasa de forma visual directe per tal de poder identificar les possibles restes arqueològiques que podien anar sortint.

Per poder obrir l'acera per on havia de passar la rasa, els operaris han utilitzat en primer lloc el martell pneumàtic per trencar les lloses i la seva preparació de formigó. Després un cop tretes les restes de les rajoles i de manera manual han acabat de rebaixar la rasa mitjançant un pic i una pala. En el cas de l'aparició d'algun mur aquests hauran de ser netejats i delimitats, així,

la seva posterior fotografia i dibuix.

A causa de l'absència total d'alguna resta arqueològica s'han obviat els procediments de recollida i inventari de material i el de registre i documentació gràfica de les estructures, ja que els resultats van ser negatius en aquest sentit.

6.- DESCRIPCIÓ DE LES OBRES REALITZADES:

El seguiment arqueològic es va realitzar entre els dies 3 i 21 de juliol de 2006. La seva realització vingué motivada per l'execució d'unes obres que l'empresa FECSA ENDESA havia de dur a terme als carrers de Cotoners, Pou de la Cadena, de la Barra de Ferro i de la Carassa. L'objectiu era la consecució d'un augment de la tensió o potència en el subministrament elèctric per mitjà d'una canalització en rasa que permetés modificar els serveis. La direcció de l'obra es va catalogar amb el nom de carrer de la Carassa, 1 i el número d'expedient va ser: BAFECZE0179096.

Com s'ha especificat anteriorment, i seguint les previsions de l'obra, la rasa tenia 62 m de longitud, en els quals, tant l'amplada com la profunditat van variar lleument. Les obres van començar al carrer de Cotoners, número 14 (cantonada amb Pou de la Cadena), on es va fer una primera cala de prova amb la finalitat de verificar el curs que havia de dur la rasa. En línies generals, la rasa es va realitzar a tocar de la façana dels edificis sense deixar cap separació, i deixant, d'aquesta manera, al descobert els fonaments dels diversos immobles. Les mesures d'aquesta primera cala van ser les següents: 1,16 m. d'amplada, 82 cm. de llarg i aproximadament 69 cm. de profunditat. A continuació, es va realitzar una segona cala, en aquesta ocasió entre els números 10 i 12 del carrer de Cotoners (que marcaria un dels límits de la rasa) i les mesures van ser de: 1'24 m. d'amplada, 42 cm. de llarg i una profunditat de 70 cm.

A partir d'ambdues cales, es va obrir el primer tram de la rasa que es va correspondre amb el curs dels números 10, 12 i 14 del carrer de Cotoners i que es va desenvolupar al llarg d'uns 25 m. Exceptuant l'amplada existent de les cales, l'amplada comuna a la major part de la rasa va ser d'uns 60 cm. El segon tram de la rasa es va estendre per les següents carrers: Pou de la Cadena, de Barra de Ferro i de la Carassa fins arribar al número 1 del carrer de la Carasso (que marcaria l'altre límit de la rasa), completant, així la longitud total de 62 metres.

Les unitats estratigràfiques que van aparèixer durant el procés d'excavació van ser numerades de manera correlativa a partir del número 100, que correspondria amb el número identificador de tota la rasa. L'estratigrafia que es va documentar va ser la següent:

- El nivell del paviment actualment en ús als carrers de Cotoners, Pou de la Cadena, de la Barra de Ferro i de la Carassao (UE: 101). Aquest nivell estava compost per lloses rectangulars de 40 cm. d'ample i 60 cm. de llarg i d'entre 5 i 6 cm. de gruix.
- La U.E. 102 consistia en un nivell de preparació del paviment actualment en ús. Aquest nivell estava format per una capa d'uns 6 cm. de gruix de morter de ciment.
- La U.E. 103 era un segon nivell de preparació del paviment actualment en ús. En aquest cas, es tractava d'una capa de formigó que oscil·lava des dels 13 fins als 17 cm. de potència.
- Per sota d'aquesta unitat estratigràfica, es documenta la UE 104 formada per una capa de sorra de color marró fosc amb gran quantitat de restes de materials constructius contemporanis (gravetes, sorres, plàstics, vidres, teules, pedres, etc.). La presència d'aquesta capa de sorra es correspondria molt probablement amb obres realitzades amb anterioritat per a la instal·lació de diferents serveis (aigua, llum, gas, etc.). La potència aproximada d'aquest nivell se situaria al voltant dels 33 cm.
- La capa anterior cobria la següent unitat, l'UE 105 que es correspondria amb un nivell de fileres de maons (que estarien a una cota aproximada de 60 cm.) Que cobrien les dues següents unitats.
- La U.E. 106 correspon a un servei, cable d'electricitat en desús i la UE 107 era un tub d'aigua, actualment en ús.
- La següent unitat documentada seria la UE 108 i es correspondria amb la banqueteta de fonamentació de les façanes dels edificis (podem observar aquesta banqueteta al llarg de tota la rasa, posseint més o menys centímetres de potència i d'amplada). Estava formada per pedres i maons massissos lligats amb morter de calç. La cota superior d'aquesta banqueteta seria d'uns 53 cm. i l'amplada oscil·laria entre els 5 i els 20 cm. La cota inferior de la banqueteta no va poder ser documentada, ja que s'estenia més enllà de la profunditat màxima de la rasa (uns 70 cm.).

7.- CONCLUSIONS:

La intervenció preventiva realitzada als carrers de Cotoners, Pou de la Cadena, de la Barra de Ferro i de la Carassa ha servit per constatar la inexistència de qualsevol resta arqueològica. Per fer aquesta afirmació s'ha tingut en compte, òbviament, la profunditat màxima fins la qual es va arribar en el desenvolupament de les obres.

Els resultats negatius de la intervenció s'expliquen en la seva major part per les seves pròpies característiques: l'escassa profunditat de la instal·lació del cable elèctric-que va impedir arribar a nivells fèrtils-i els reduïts 60 cm. d'amplada de la rasa; i també pel fet que, la zona ja ha estat afectada prèviament per la instal·lació de serveis subterranis.

Per aquests motius, caldrà esperar posteriors intervencions a la zona per poder respondre als interrogants actualment existents al voltant del poblament i l'urbanisme de la zona al llarg de la història.

8.- REPERTORI ESTRATIGRÀFIC:

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 101.		
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Paviment actualment en ús als carrers de <i>Cotoners, Pou de la Cadena, de la Barra de Ferro i de la Carassa.</i>				
DESCRIPCIÓ :	Format per lloses rectangulars de 40 cm. d'amplada i 60 cm. de llargària amb un gruix d' entre 5 i 6 cm. Apareixia entre los 5.267 i els 5.027 m. s. n. m.				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		És reblert per		
	Cobreix a	102.	És cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 102.		
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Nivell de preparació del paviment actualment en ús.				
DESCRIPCIÓ :	Format per una capa d'uns 6 cm. de gruix de morter de ciment.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		És reblert per		
	Cobreix a	103.	És cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 103.		
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Segon nivell de preparació del paviment actualment en ús				
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó que oscil·lava des dels 13 fin als 17 cm. de potència				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		És reblert per		
	Cobreix a	104.	És cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 104.		
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Nivell de farciment utilitzat pels serveis recents.				
DESCRIPCIÓ :	Capa de sorra de color marró fosc amb gran quantitat de restes de materials constructius contemporanis.				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		És reblert per		
	Cobreix a	105.	És cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 105.		
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Estructura de rajoles				
DESCRIPCIÓ :	Formada per fileres de rajoles, situades a una cota aproximada de 60cm.				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		És reblert per		
	Cobreix a	106 i 107	És cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 106.		
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Servei.				
DESCRIPCIÓ :	Cable d' electricitat en desús.				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	107	Equivalent a		
	Rebleix a		És reblert per		
	Cobreix a		És cobert per	105	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'unitat estratigràfica				U. E. : 107.
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Servicio.			
DESCRIPCIÓ :	Tub d'aigua actualment en ús, situat a una cota aproximada de 62 cm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a		És cobert per	105
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica				U. E. : 108.
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Banqueta de fonamentació de les façanes dels edificis.			
DESCRIPCIÓ :	Formada per pedres i maons massissos lligats amb morter de calç.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a		És cobert per	104
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

9.- DOCUMENTACIÓN GRÀFICA:

- DOCUMENTACIÓN FOTOGRÀFICA

- Fotografia num. 1: cala de prova 1.

- Fotografia num. 2: detall de les fonamentacions dels edificis actuals.

- Fotografia num.3: detall de les fonamentacions dels edificis actuals.

- Fotografia num.4: Detall d'un tram de la rasa al C/ Carassa.

- Fotografia num.5: Detall d'un tram de la rasa al C/ Cottoners.

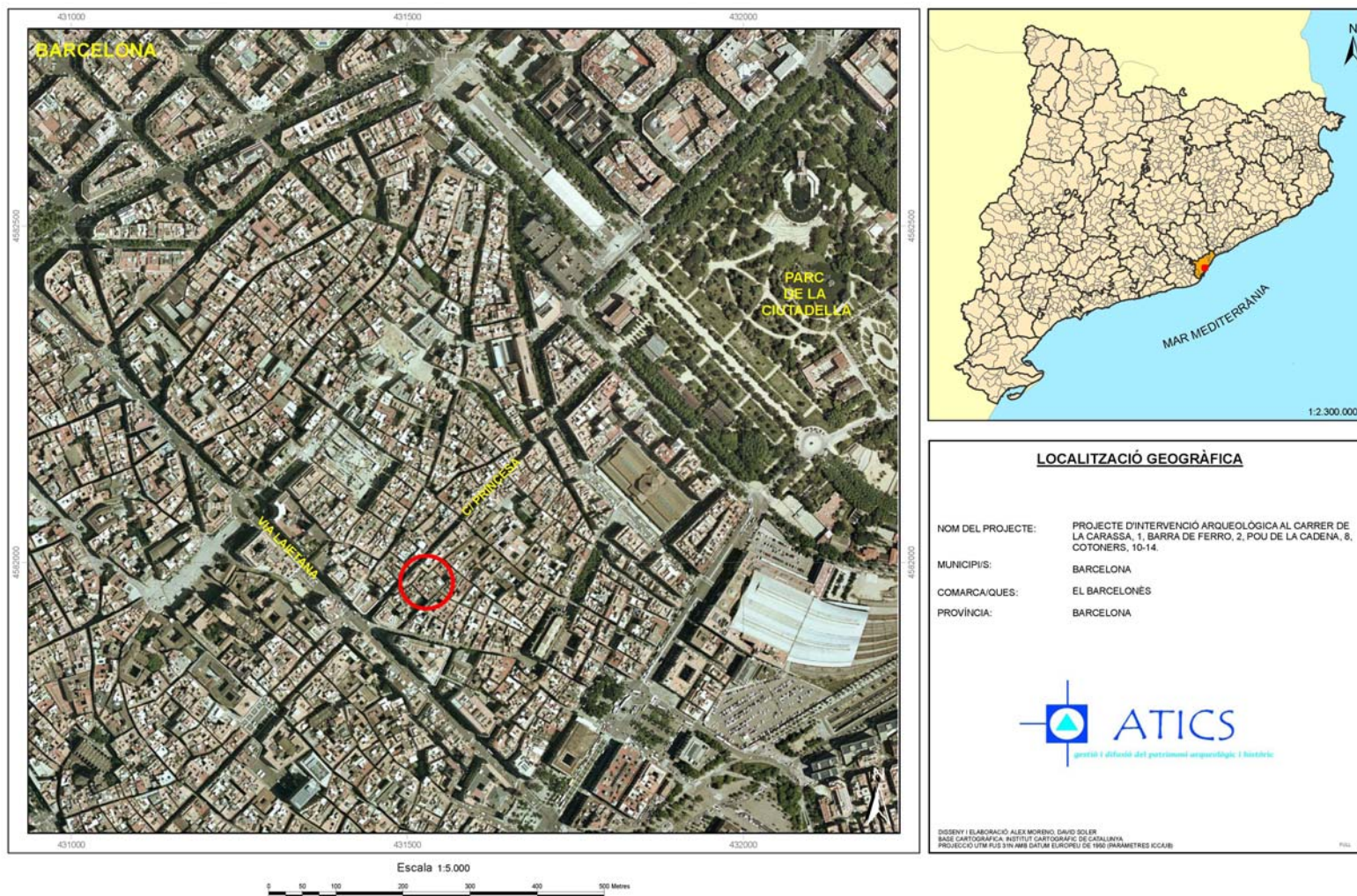
Fotografia num.6: Detall serveis anteriors.

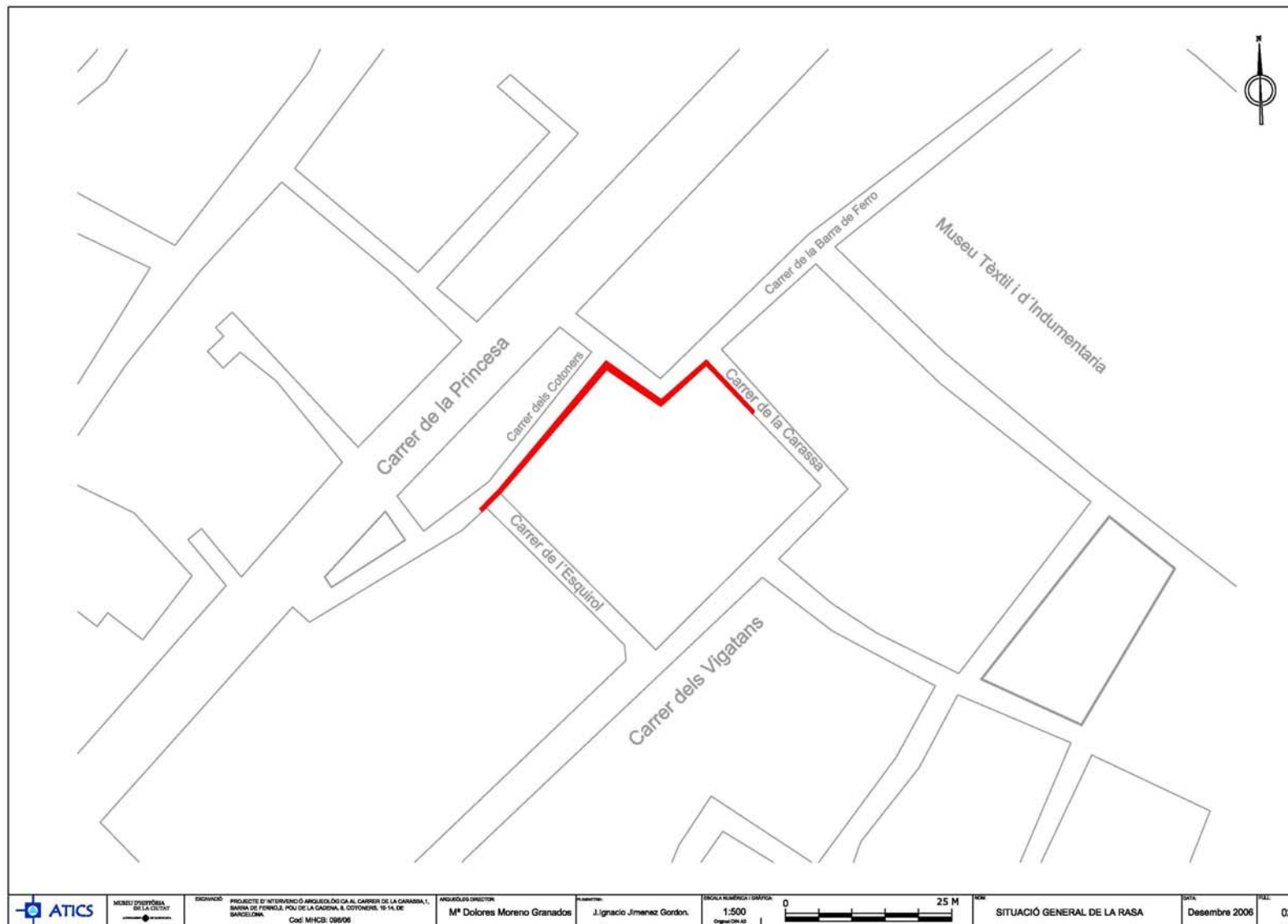
- Fotografia num.7: Detall de la instal·lació dels nous serveis.

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA:

- PLANO DE SITUACIÓ:

- LOCALIZACIÓN DE LA INTERVENCIÓN:

10.- BIBLIOGRAFIA:

AAVV. *Els barris de Barcelona. Vol. I. Ciutat Vella. L'Eixample*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1999.

AAVV. *Història de Barcelona*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1995.

AAVV. *L'art Gòtic a Catalunya. Arquitectura I. Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos I*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 2002.

AAVV. *Catalunya Romànica, vol. XX, El Barcelonès, el Baix Llobregat i el Maresme*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992.

AAVV. *Gran Geografia Comarcal de Catalunya. El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1982.

AAVV. *El Pla de Barcelona i la seva Història*. Actes del Ier Congrés d'història el Pla de Barcelona. Ed. La Magrana. Institut Municipal d'Història de l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1984.

Barrassetas, E.; Huertas, J. *Memòria d'excavació de l'antic mercat del Born*. Secció d'Arqueologia Urbana. Ajuntament de Barcelona. Inèdita. 1994.

Carreras i Candi, F. *Geografia General de Catalunya. La Ciutat de Barcelona*. Establiment Editorial. Barcelona.

Duran i Sanpere, A. *Barcelona i la seva història*. Enciclopèdia Catalana Aedos. Barcelona. 1972-1975.

Duran i Sanpere, A. *Història de Barcelona. De la prehistòria al segle XVI*. Enciclopèdia Catalana Aedos. Barcelona. 1975.

Fàbregas, M.; Huertas, J. *Memòria arqueològica: Antic Mercat del Born (Barrio de La Ribera-Distrito Ciutat Vella, Barcelona)*. Secció d'Arqueologia Urbana. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Inèdita. 2000.

Ros Torner. *La ribera de Barcelona*. Barcelona. 1973.

Vila, P., Cassassas, Ll. *Barcelona i la seva rodalia al llarg dels temps*. Enciclopèdia Catalana Aedos. Ed. Aedos. Barcelona, 1974.

Granados, Oriol (1991): "Estructura urbana de la ciutat romana". A: *Història de Barcelona. Volum 1. La ciutat antiga*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 139-201.

Guàrdia, Manuel; i GARCIA ESPUCHE, Albert (1992): “Consolidació d’una estructura urbana; 1300-1516”. A: *Història de Barcelona. Volum 3: La ciutat consolidada (segles XIV i XV)*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 35-72.